

ISSN: 2146-1961

Bozkurt, E. ve Avcı, M. (2022). Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(50), 1187-1212.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3126>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ¹

Mahir AVCI

Öğretmen, Mimar Sinan İlkokulu, Elazığ, Türkiye, avcimhr@gmail.com

ORCID:0000-0002-4264-6550

Eyüp BOZKURT

Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye, ebozkurt@firat.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8009-3478

Gönderim tarihi: 01.03.2022

Kabul tarihi: 15.09.2022

Yayım tarihi: 01.12.2022

Öz

Araştırmada, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma araştırma desenlerinden de açıklayıcı ardışık desen kullanılmıştır. Araştırmada önce nicel veriler toplanmış ardından nitel veriler toplanmıştır. Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Elazığ ilinde görev yapan 8524 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel basamağındaki örneklemini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Elazığ ilinde görev yapan 273 sınıf öğretmeni ve 252 branş öğretmeni olmak üzere toplam 525 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın nitel basamağındaki örneklemini ise bu öğretmenler arasından belirlenen 30 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada öncelikle "Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ)" uygulanmıştır. Araştırmanın nitel kısmında ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin nicel analizinde; frekans, yüzde dağılımları, standart hata, ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık değerleri, güvenilirlik, bağımsız gruplar t testi ve tek faktörlü ANOVA kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler istatistik paketi olan SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Görüşme verilerinin analizinde ise içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; yaş, mesleki branş, mesleki kıdem ve okul türü değişkenine göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı, cinsiyet değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Nitel bölümde öğretmenlerin verdikleri cevaplar altı konu başlığı altında toplanmış; kültür, inanç, sevgi, saygı, toplumsal kural, yaşanmışlık, hoşgörü, aile, rol model gibi çeşitli kodlara dönüştürülmüş ve araştırma bulguları sonunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, tutum, sınıf öğretmeni, branş öğretmeni.

¹ Bu çalışma Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalında Doç. Dr. Eyüp BOZKURT danışmanlığında yürütülmüş olan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

EXAMINATION OF TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS VALUES EDUCATION

ABSTRACT

In research, it is aimed to examination of teachers' attitudes towards values education. The mixed research method was used in the research. Descriptive sequential design was used from the mixed research designs. In the research, first quantitative data were collected and then qualitative data were collected. The universe of the research is 8524 teachers working in Elazig in the academic year 2019-2020. The sample of the research in the quantitative level was composed of 525 teachers, 273 classroom teachers and 252 branch teachers who worked in Elazig province in 2019-2020 academic year. The sample of the research in the qualitative level was composed of 30 teachers determined among these teachers. In the research, firstly, "attitude scale towards values education" was applied. In the qualitative part of the research, a semistructured interview form was used. In the quantitative analysis of the data; frequency, percentage distributions, standard error, mean, standard deviation, skewness, kurtosis values, reliability, independent groups t test and Single factor Anova were used. The data obtained from the research were analyzed with the statistical package SPSS 22.0. In the analysis of the interview data, content analysis was made. According to the findings of the research; There is no significant difference in teachers' attitudes towards values education according to age, professional branch, professional seniority and school type variable, it was determined that there was a significant difference according to the gender variable. In the qualitative part, the answers given by the teachers were gathered under six topics; culture, belief, love, respect, social rula, experience, tolerance, family, role model were transformed into various codes and suggestions were made at the end of the research findings.

Keywords: Value, values education, attitude, class teacher, branch teacher.

GİRİŞ

Bilim ve teknolojideki hızlı değişimin; sağlık, eğitim, kültür konularında olduğu gibi toplumsal hayatta da ciddi aşınmalara hatta değişimlere sebep olduğu görülmektedir. Ülkemizde de dünyanın her yerinde olduğu gibi topluma ait değerlerin kaybolmaya başladığı, benimsenen değerlerin önemsizleştirildiği, insanların öz değerlerinden uzaklaştıkları ve benimsedikleri değerleri hayatlarına taşıyamadıkları görülmektedir. Bu sebeple değerler eğitimi içerikli çalışmalara duyulan ihtiyaçtan dolayı eğitim programları içerisinde değerler eğitimine yönelik çalışmaların yer edinmeye başladığı söylenebilir.

Eğitim, kişiyi belirli hedefler doğrultusunda yetiştirmek için gelişen olaylar bütünü olarak ifade edilebilir. Bu süreçte edinilen beceri, bilgi, değerler, tutumlar kişinin karakterinde farklılaşmaya yol açabilir. Öz yapısı farklılaşan, beceri ve bilgiler kazanan birey de toplum yapısında olumlu değişimler meydana getirebilir. Oluşan değişim, ana değerlerin aileler ile çocuklara dolayısıyla da öğrencilere benimsetilmesi yoluyla sağlanır. Kişi hayatı süresince birçok şeyi değerler ile algılar böylece yaşamın anlamını öğrenmiş olur. Bundan dolayı değerler eğitimi uygulamasında ailenin, eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin görevleri oldukça büyüktür (Çankırlı, 2015, s. 12-13).

Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler insan yaşamında büyük bir etkiye sahip olurken; değerler, toplumsal ve bireysel davranışın şekillendirilmesi, yönlendirilmesi, kurumların işleyiş şekillerini etkilemesi açısından daha da ön plandadır (Erkenekli, 2013). Çünkü değerler, duyuşsal alan içerisinde yer alan düşüncelerimizi ve eylemlerimizi etkileyen, onları yönlendiren zihinsel olgulardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Bu sebeple incelendiğinde, standart olan anlayış ve davranış şekillerini oluşturan değerler, bu haliyle birleştirme, bütünleştirme ve düzenleme özelliklerine sahiptir (Halstead ve Taylor, 2000).

Değerlerin toplumda nesilden nesile aktarılması sürecinde eğitim önemli bir göreve sahiptir. Aile içinde başlayan değerler eğitimi okul içinde daha sistemli bir hal almaktadır. Okullar, yaşadıkları toplumun sahip olduğu yerel değerler ile mevcut evrensel değerlerin de kazanılmasında öğrencilere yardım etmektedir (Akkiprik, 2007). Yaman'ın (2012) ifade ettiği gibi değerler eğitimi; etik, insani, kültürel, sosyal, bireysel ve evrensel hassasiyetlerin benimsenmesi ve içselleştirilmesidir. Bireylerin tutumlarına ve davranışlarına öncülük eden, kişiliğinin şekillendirilmesine yardımcı olan, hayata karşı bir bakış açısı oluşturan temel unsurlardan biri değerlerdir. Bundan dolayı her bireyin bu evrensel değerlerin farkında olması, değerleri özümsemesi ve onları davranış haline getirmesi gerekir. Bireyin hayatı boyunca süren bu değer kazanma sürecine değerler eğitimi denir. Bu süreç aile içinde başlayıp okulla birlikte devam etmektedir yalnız bununla sınırlı değildir. Çünkü değer eğitimi tüm toplumu ve toplumsal kurumları ilgilendiren geniş bir alana sahiptir. Bundan dolayı değerler eğitimi sürecinde ilerleme sağlanması ve başarı elde edilmesi için bu anlayışa sahip olunması gerekir (Köylü, 2016).

Öğretmenler, okullarda ki değerler eğitiminin yürütülmesi sürecinde en önemli görevi üstlenmektedir. "Değerler eğitiminde öğretmenler için ilk aşama, bireylerin değerlerini benimseyip yaşamalarına olanak sağlamak, kendi tutumlarının ve davranışlarının açık ve doğru bir biçimde gelişmesine rehberlik etmektir" (Tillman, 2014, s. 15).

Öğretmenler, okul ya da sınıf içerisinde yaptıkları davranışlar ile öğrencilere rol model olarak, onlara iyi kötü, doğru yanlış gibi kavramları öğreterek, öğrencilerin içinde bulunduğu toplumla barışık bir şekilde yaşamasını ve sosyalleşmesini sağlayarak öğrencileri içinde bulunulan toplum yaşamına hazırlamaktadır. Bu nedenle değer eğitimi sürecinde öğretmenler önemli bir role sahiptir. Fakat öğretmenlerin kendisinde, öğretim faaliyetlerinde uygulanan değerlerin olmaması öğretmenlerin, öğrencilere karşı iyi bir rol model olmanın aksine öğrencilerde var olan değerlerin olumsuz etkilenmesine hatta tamamen yok olmasına dolayısıyla da öğretmenlerin kötü bir rol model olmasına yol açabilir (Yazıcı, 2006). Bu sebeple eğitim sisteminde görev alacak bireylerin değer eğitiminde etkin şekilde rol sahibi olabilmeleri, bu konudaki bilgi, becerilerinin yanında sahip oldukları olumlu tutumlara da bağlıdır. Çünkü bilgi ve beceri ile birlikte öğretimin etkilendiği önemli unsurlardan biri de tutumdur (Kağıtçıbaşı, 1988).

Değerler eğitiminde özellikle kendilerine büyük görev düşen öğretmenler, öğrencilere rol model olduğu için değerler eğitiminde yaptıkları veya yapmadıkları her konuda öğrencilerin değer algılarını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin değerlerin aktarılması ve hayatta uygulanmasında değerlere ilişkin tutumlarının ve görüşlerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

Dolayısıyla bu araştırmanın problemi: “Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- 1.1. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında “yaş” değişkenine göre farklılık var mıdır?
 - 1.2. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında “cinsiyet” değişkenine göre farklılık var mıdır?
 - 1.3. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında “mesleki branş” değişkenine göre farklılık var mıdır?
 - 1.4. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında “mesleki kıdem” değişkenine göre farklılık var mıdır?
 - 1.5. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında mezun olunan “okul türü” değişkenine göre farklılık var mıdır?
2. Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, belli durumlarda olması beklenen ya da istenilen tutumların oluşturulması ve davranış biçimlerinin ortaya konulması için gerekli önlemlerin alınmasına ve koşulların sağlanabilmesine katkıda bulunabilmektir. Çalışmanın sınıf ve branş öğretmenleri üzerinde yapılması çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır. Ayrıca kullanılan tutum ölçeğinin yanında yarı yapılandırılmış görüşme formunun da kullanılması çalışmanın önemini artırmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın bu yönleriyle farkındalık oluşturması ve konuyla ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlaması beklendiğinden ayrı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, nicel ve nitel verilerin basit bir birleşimi değil her ikisinin birbirini destekleyici bir biçimde kullanıldığı detaylı çalışmalardır (Firat, Yurdakul ve Ersoy, 2014, s.67). Nicel ve nitel veriler elde edilip analiz edildikten sonra nicel ve nitel yöntemlerin üstün yanları kullanılır (Creswell, 2017, s.2-3). Karma yöntem, araştırmacıya açık uçlu verilerle birlikte kapalı uçlu verileri sunarak iki farklı bakış açısı sunmayı sağlamaktadır (Creswell, 2017, s.16). Bu araştırmada, karma yöntem desenlerinden açıklayıcı ardışık desen kullanılmıştır. Açıklayıcı ardışık desen ile öncelikle nicel araştırma yapıp araştırma verilerinin açıklanması; sonrasında ise nitel araştırma verileriyle çıkarımda bulunulması amaçlanır (Creswell, 2017, s.39). Araştırmanın nicel kısmında kullanılan yöntem tarama araştırmasıdır. Bu yöntemin avantajlarından biri büyük gruplardan birçok veri elde etmeye olanak sağlamasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.16). Araştırmanın nicel kısmında “Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ)” nden elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmanın nitel kısmında ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler kullanılmıştır. Burada nitel araştırma yöntemleri desenlerinden olan durum çalışması yapılmıştır. Durum çalışması gerçek ortamında durumları derinlemesine anlayıp değerlendirmeyi amaçlayan, bağlamı ve diğer karmaşık yapıları içinde bulunduran bir araştırma deseni (Yin, 2017, s. 4). Durum çalışmalarında, doküman analizine ek olarak görüşme ve gözlemler tercih edilir. Buradaki amaç; durum ile ilgili kesin ve ayrıntılı tanımlamalara ulaşmaktır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s. 263). Daha önceden kimsenin çalışıp ulaşamadığı durumlar bütüncül tek durum deseni ile çalışılabilmektedir. Bu şekil bir çalışma ise daha sonraki araştırmacılara ışık tutar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.290). Araştırmada bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır.

Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Elazığ ilinde görev yapan sınıf ve branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde evrenimizi oluşturan öğretmen sayısının 8524 olduğu tespit edilmiştir (MEB, 2019). Araştırmanın nicel basamağındaki örneklemini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Elazığ ilinde görev yapan 273 sınıf öğretmeni ve 252 branş öğretmeni olmak üzere toplam 525 öğretmen oluşturmuştur. Karagöz'e (2017, s. 61) göre örneklem sayısının belirlenmesinde, 9000 kişinin oluşturduğu bir evrende örneklem grubunun 368 kişiden oluşması yeterli olmaktadır. Bu bağlamda örneklem grubumuzun yeterli olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın nicel kısmında tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örneklem yöntemi, araştırmacının yaptığı çalışma için ihtiyaç duyduğu büyüklükteki örnekleme ulaşmaya kadar en kolay ve ulaşılabilir katılımcılardan veri toplamayı amaçlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 131).

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Verilere Göre Dağılımı

	Değişken	Frekans	Yüzde
Yaş	22-32	265	50,5
	33-43	218	41,5
	44-54	35	6,7
	55-65	7	1,3
	Toplam	525	100
Cinsiyet	Kadın	220	41,9
	Erkek	305	58,1
	Toplam	525	100
Mesleki Branş	Sınıf Öğretmeni	273	52
	Branş Öğretmeni	252	48
	Toplam	525	100
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	149	28,4
	6-10 yıl	199	37,9
	11-15 yıl	103	19,6
	16-20 yıl	42	8
	21-25 yıl	16	3
	26 yıl ve üzeri	16	3
	Toplam	525	100
Okul Türü	Eğitim Fakültesi Lisans	376	71,6
	Diğer Lisans	149	28,4
	Toplam	525	100

Veri Toplama Araçları

Verilerin elde edilmesinde iki farklı ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler şunlardır:

1. Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ)
2. Öğretmen Görüşme Formu

• **Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ):** Araştırmanın nicel kısmında ölçek olarak, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını ölçmek için Çetin'in (2018) hazırlamış olduğu "Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ)" kullanılmıştır. Üç alt faktörden oluşan Değerler Eğitimi Tutum Ölçeği'nin, birinci alt faktörü 13 maddeden oluşmakta ve bu alt faktör değer eğitiminin inancına yönelik olumlu tutumları yansıttığından dolayı bu faktör "değer eğitiminin gereğine inanç" olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin ikinci alt faktörü 7 maddeden oluşmakta ve değer eğitimi benimsemeye yönelik olumlu tutumları yansıttığından "değer eğitimi içselleştirme" olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin üçüncü alt faktörü ise 11 maddeden oluşmakta ve değerler eğitimine ilişkin olumsuz tutumları yansıttığından "değer eğitime yönelik olumsuz inanç" olarak adlandırılmıştır. Ölçekte yer alan 11 maddede olumsuz ifade kullanılırken 20 maddede ise olumlu ifade kullanılmıştır. Puanlama yapılırken "değer eğitime yönelik olumsuz inanç" alt faktörü için ters puanlama yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 155 en düşük puan ise 31'dir. Ölçekten alınacak puanların yüksekliği değer eğitime yönelik olumlu tutumun bir ifadesidir. Ölçeğin geliştirilme çalışmasında, yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek toplam varyansının %48.93 olduğu belirlenmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen bulgular sonucunda ise uyum indeksleri referanslarına dayalı olarak ölçeğin yeterli olduğu kabul edilmiş olup ölçeğin 3 faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Analizler sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.95 birinci alt faktör için .91, ikinci alt faktör için .87, üçüncü alt faktör için .71 olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak değer eğitime yönelik tutum ölçeğinin gerekli psikometrik özelliklere sahip bir ölçme aracı olduğuna karar verilmiştir. Araştırmamızda kullandığımız bu ölçekle, öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumları incelenmiştir.

• **Öğretmen Görüşme Formu:** Araştırmanın nitel kısmında ölçek olarak, hazırlanan 6 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan 14 maddeden 8’i uzman görüşü neticesinde formdan çıkarılmıştır. Bu görüşme formu araştırmacı tarafından ilgili literatür taranarak ve eğitim bilimleri ile temel eğitim alanında uzman iki akademisyenin görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular “Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği” içerisinde yer alan maddelerin, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme çerçevesinde seçilmiş öğretmenler tarafından detaylı açıklanmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Öğretmen Görüşme Formu öncesinde seçilmiş öğretmenler bilgilendirilerek “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” doldurulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin nicel analizinde; frekans, yüzde dağılımları, standart hata, ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık değerleri, güvenilirlik, bağımsız gruplar t testi, ANOVA kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar destekli istatistik paketi olan SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle katılımcıların demografik verilere göre nasıl dağılım gösterdikleri analiz edilip incelenmiştir. Daha sonra ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmış olup verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Analizi

Faktörler	Cronbach Alfa Katsayısı	Madde Sayısı
Faktör-1 (Değerler Eğitiminin Gereğine İnanç)	.90	13
Faktör-2 (Değerler Eğitimi İçselleştirme)	.83	7
Faktör-3 (Değerler Eğitime Yönelik Olumsuz İnanç)	.87	11
Toplam	.93	31

Tablo 2’deki güvenilirlik analizi sonucunda elde edilen verilere göre; 1. alt boyutun güvenilirlik analizi .90, 2. alt boyutun güvenilirlik düzeyi .83, 3. alt faktörün güvenilirlik düzeyi .87, ölçeğin toplam güvenilirlik düzeyinin .93 olduğu tespit edilmiştir. Hair vd. (2006) ölçeklerin güvenilirliğinin iyi olarak nitelendirilebilmesi için güvenilirliğin .70’in üzerinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Buna dayanarak ölçeğin tümünün güvenilirliğinin “iyi” olduğu söylenebilir. Araştırma değişkenlerinin standart sapma, ortalama, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri hesaplanıp sonuçların normal dağılım uygun olup olmadığı denenmiştir. Araştırma değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ve +2 aralığında değerler alması sonuçların normal dağılım sergilediğini belirtebilir (George ve Mallery, 2010). Başka bir çalışmada belirtilen görüşe göre değişkenlere ait verilerin normal dağılıma uygun olabilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin -3 ve +3 aralığında olması uygun görülmektedir (Shao, 2002).

Tablo 3. Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Normallik Testleri

	Faktör-1	Faktör-2	Faktör-3
Ortalama	4,07	3,70	4,30
Standart Sapma	.59	.62	.61
Çarpıklık	-.839	-.533	-1,309
Basıklık	.716	.393	.213

Tablo 3'te yer alan normallik test sonucu incelendiğinde araştırmadaki değişkenlerin çarpıklık ve basıklığa ait değerlerin +2 ve -2 aralığında olduğu ve normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. Dağılımın normal olduğu belirlendikten sonra bağımsız gruplar t-testi belirlenmiş, t-testlerinden elde edilen verilere göre eta kare hesaplanmış ve etki büyüklüğü belirlenmiştir. Bağımsız gruplar t-testi için kullanılan eta kare değerini hesaplariken şu formül kullanılır:

$$\eta^2 = \frac{t^2}{t^2 + (N1 + N2 - 2)}$$

Dağılımın normal olduğu belirlendikten sonra tek faktörlü ANOVA istatistiği yapılmıştır. Yapılan istatistikler sonucunda elde edilen değerlerin eta karesi hesaplanmış ve etki büyüklüğü belirlenmiştir. Tek faktörlü gruplar arası ANOVA testi için kullanılan eta kare değerini hesaplariken şu formül kullanılır:

$$\eta^2 = \frac{\text{Gruplar arası kareler toplamı}}{\text{Toplam kareler toplam}}$$

Cohen'e (1988) göre etki düzeyine ait referans aralıkları; .01=küçük etki, .06= orta düzey, .14=büyük etki düzeyini ifade etmektedir (Pallant, 2017, s. 269). Verilerin nitel analizinde ise görüşme formlarının incelenmesi için içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde ulaşmak istenilen amaca yönelik, yapılan görüşmelerle elde edilen verilerden kavram ve ilişkiler oluşturulur. Böylelikle derin bir inceleme yapan içerik analizi sayesinde keşfedilmemiş kavram ve temalara ulaşılır. İçerik analizindeki çalışma sistemi, dört aşamalıdır. İlk olarak görüşmeden elde edilen veriler kodlanır. İkinci olarak kodların ortak olanları birleştirilir ve temalar elde edilir. Üçüncü aşamada kod ve temalar bir sistematığe dökülür. En son olarak da elde edilen bulgular yorumlanır (Yıldırım ve şimşek, 2008, s. 227). Kodlama işleminde veriler detaylı olarak okunur ve ham verilerden kodlara ulaşılır. Kodların ortak yönleri dikkate alınarak birleştirilir ve temalara ulaşılır. Sonrasında temalar yorumlanır ve sonuca ulaşılır (Creswell, 2017, s. 154). Bu araştırmada da öncelikle görüşme verilerinden kodlara ulaşılmıştır. Kodlanan veriler üzerinde çözümlenme işlemleri yapılarak öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik görüşleri sistematik bir şekilde tablolarla ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra bu bulgular yorumlanmıştır. İyi bir nitel araştırma; araştırmacıların sosyo-ekonomik kökeni, tarih, kültür ve cinsiyeti gibi arka plandaki durumlara göre şekillenen bulgulara ilişkin araştırmacılar tarafından yapılan değerlendirmeleri içerir. Bu durumlar çalışmanın geçerliği açısından önemlidir (Creswell, 2017, s. 202). Bu araştırmada da durumlar derinlemesine betimlenmiş ve araştırmacıların değerlendirmelerine yer verilmiştir. Kodların çalışma boyunca anlamlarının sapmadığından emin olunması için veriler ile kodlar sürekli karşılaştırılarak kısa notlar alınır. Ayrıca verilerin farklı araştırmacılar tarafından kodlanması bağımsız olarak oluşturulan kodların karşılaştırılması ve çapraz kontrolünün yapılması önemlidir. Bu durumlar çalışmanın güvenilirliği için önemlilik arz eder (Creswell, 2017 s. 291). Bu çalışmada da verilerin analizi sürecinde içerik analizi yapılırken sürekli gerekli kontroller yapılmış, notlar alınmış ve farklı bir araştırmacı tarafından verilerin bağımsız kodlanması yapılarak çapraz kontrol sağlanmıştır.

Araştırmanın "Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" konusu altında 12.02.2020 tarih ve 2 no'lu kararı ile etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde öğretmenlere uygulanan ölçeklerden elde edilen sonuçların istatistiksel analizlerine ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutum ölçeğinde yer alan maddelere verdikleri yanıtlardan elde edilen veriler, öncelikle betimsel olarak analiz edilmiş daha sonra yaş, cinsiyet, mesleki branş, mesleki kıdem ve mezun olunan okul türü değişkenleri açısından incelenmiştir.

Tablo 4. Ölçek Maddelerinin Betimsel Analizi

Ölçek Maddeleri	\bar{x}	Sd	N
Birçok sosyal problemin değer eğitimiyle çözümlenebileceğini düşünüyorum.	3,90	.842	525
Değer eğitiminin programlar içerisindeki yoğunluğu artırılmalıdır.	4,10	.807	525
Değer eğitiminin öğrencilerin davranışlarında olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyorum.	4,27	.806	525
Değer eğitimi için zaman harcamak hoşuma gider.	4,02	.903	525
Değer eğitimi konusunda yapılanlar gereksizdir.	4,35	.908	525
Değer eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetleri sürekli olmalıdır.	3,75	.925	525
Eğitim programlarındaki bütün dersler değerlerle ilişkilendirilmelidir.	3,98	.902	525
Değerlere uygun davranan insanlar dikkatimi çeker.	4,21	.787	525
Değer konulu kitapları okumaktan zevk alırım.	3,81	.893	525
Ana teması değer olan etkinliklere katılmak hoşuma gider.	3,95	.813	525
Değer eğitimi için sürekli zaman ayırabilirim.	3,43	.872	525
Değer temalı filmleri takip ederim.	3,43	.902	525
Değer eğitimi konusunda arkadaşlarımla sohbet etmekten hoşlanırım.	3,84	.897	525
Değer eğitiminin abartıldığını düşünüyorum.	4,28	.957	525
Derslerde değer eğitimi için harcanan zaman boşa geçmiş zamandır.	4,50	.823	525
Değer eğitimine emek harcamaya değer.	4,21	.812	525
Bedeli ne olursa olsun değer eğitiminden vazgeçilmemelidir.	4,09	.920	525
Değer eğitimi konusunda proje yarışmaları düzenlenmelidir.	3,91	.922	525
Değer eğitimi konusunda başarılı çalışmalar ödüllendirilmelidir.	4,15	.949	525
Eğitim-öğretim konusunda yetkili olsam, değer eğitimi aklıma gelecek en son konu olurdu.	4,49	.835	525
Değerlerden bahsedilmesi beni rahatsız eder.	4,59	.761	525
Değer eğitimi konusunda yapılacak etkinliklerin sayısı artırılmalıdır.	4,00	.928	525
Herkesin değer eğitimi konusunda seferber edilmesi hoşuma gitmez.	4,07	1,028	525
Değerlerin yaşandığı çevreler, yerleşim alanları, beldelerle ilgili araştırmalar yapılmalıdır.	3,96	.804	525
Arkadaşlarımı değerlere uygun davranmaları konusunda uyarırım.	3,43	.956	525
Herkesin değer eğitimi konusunda sorumluluk taşıması yersizdir.	4,49	.812	525
Değer eğitimine olmazsa olmaz bir anlayışla bakılması beni rahatsız ediyor.	4,35	.930	525
Değer eğitimi ile ilgili konuları sıkıcı buluyorum.	4,36	.881	525
Değerler, eğitimle düzelmeyecek kadar yıpranmıştır.	3,67	1,204	525
Değerlerin edinilmesi için eğitime gerek olduğunu düşünmüyorum.	4,15	1,117	525
İnsanların değerleri yaşadığı ve yaşattığını görmek çok hoşuma gider.	4,50	.735	525
Genel Ortalama	4,07		

Tablo 4'teki verilere baktığımızda en yüksek ortalamaya sahip olan maddenin "Değerlerden bahsedilmesi beni rahatsız eder." maddesine ait ortalamanın (\bar{x})=4,59 olduğu belirlenmiştir. Bu maddeyi, olumsuz soru köküne ait maddeler arasında yer aldığından dolayı tersten kodlayıp olumlu soru köküyle belirttiğimizde "Değerlerden bahsedilmesi beni rahatsız etmez." şeklinde ifade edebiliriz. (\bar{x})=4,59 ortalama ile en yüksek ortalama değere sahip olan bu madde, düzey açısından "Tamamen Katılıyorum" düzeyine uygun olduğunu göstermektedir. Bu sonuç öğretmenlerin değer konularıyla ilgili sürekli konuşulmasından rahatsız olmadıkları şeklinde ifade edilebilir. En düşük ortalama değere ait maddelerin ise (\bar{x})=3,43 ortalama değerle "Değer eğitimi için sürekli zaman

ayırabilirim.”, “Değer temalı filmleri takip ederim.” ve “Arkadaşlarımı değerlere uygun davranmaları konusunda uyarırım.” maddeleri olduğu görülür. Bu maddelerin düzey olarak “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğu bulgusuna ulaşılır.

Tablo 4’teki verilere dayanarak ifade edilebilecek bir diğer bulgu ise öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum ölçeğindeki 31 maddenin; 3 maddesinin düzey açısından “Kısmen Katılıyorum”, 25 maddesinin “Büyük Ölçüde Katılıyorum” ve 3 maddesinin “Tamamen Katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Tablo 4’ten ulaşılan bulgulara göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarına ait ortalamaların (\bar{x})=4,07 olduğu görülmüştür. Böylelikle öğretmenlerin değerler eğitimine ait tutumlarının “Büyük Ölçüde Katılıyorum” düzeyinde olduğu sonucuna varılmaktadır. Sonuç olarak, öğretmenlerin değerler eğitimine ait tutumlarının genel anlamda olumlu olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Yaş Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum ölçeğinden yaş değişkenine göre anlamlı farklılığının olup olmadığını belirleyebilmek için bilgisayar destekli istatistik programında tek faktörlü gruplar arası ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 5. Yaş Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Faktör-1	Gruplar arası	.549	3	.183	.523	.667	.003
	Gruplar içi	182,338	521	.350			
	Toplam	182,887	524				
Faktör-2	Gruplar arası	1,400	3	.467	1,189	.313	.006
	Gruplar içi	204,524	521	.393			
	Toplam	205,925	524				
Faktör-3	Gruplar arası	.085	3	.028	.074	.974	.000
	Gruplar içi	199,770	521	.383			
	Toplam	199,855	524				

Tablo 5’teki analiz sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları yaş değişkenine göre, 1. alt faktör için ($p=.667>.05$), 2. alt faktör için ($p=.313>.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.974>.05$) olduğundan dolayı her üç faktör için de anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .003, 2. alt faktör için .006 ve 3. alt faktör için .000 olduğu dikkate alınırsa, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının yaş değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılığı olmadığı ve çok küçük bir etki büyüklüğü olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını cinsiyet değişkenine göre belirlemek için bilgisayar destekli istatistik programında bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır.

Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	SD	T	P	η^2
Faktör-1	Kadın	220	4,1846	.03633	.53881	3,624	.000	.024
	Erkek	305	4,0013	.03522	.61508			
Faktör-2	Kadın	220	3,7675	.04033	.59815	2,055	.040	.008
	Erkek	305	3,6553	.03686	.64369			
Faktör-3	Kadın	220	4,4496	.03266	.48438	5,070	.000	.046
	Erkek	305	4,1923	.03886	.67864			

Tablo 6'daki analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları cinsiyet değişkenine göre, 1. alt faktör için ($p=.000<.05$) 2. alt faktör için ($p=.040<.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.000<.05$) olduğundan dolayı her üç faktör için de anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .024, 2. alt faktör için .008 ve 3. alt faktör için .046 olduğu dikkate alınır, öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumunda cinsiyet değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılık olduğu fakat bu anlamlı farklılıktan kaynaklanan etki büyüklüğünün küçük olduğu ifade edilebilir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Mesleki Branş Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumlarını mesleki branş değişkenine göre belirlemek için bilgisayar destekli istatistik programında bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır.

Tablo 7. Mesleki Branş Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

	Mesleki Branş	N	\bar{x}	S	SD	T	P	η^2
Faktör-1	Sınıf Öğretmeni	273	4,1119	.03290	.54352	1,356	.176	.003
	Branş Öğretmeni	252	4,0415	.04013	.63712			
Faktör-2	Sınıf Öğretmeni	273	3,7211	.03605	.59563	.711	.477	.000
	Branş Öğretmeni	252	3,6820	.04156	.65967			
Faktör-3	Sınıf Öğretmeni	273	4,3200	.03753	.62002	.769	.442	.001
	Branş Öğretmeni	252	4,2785	.03877	.61543			

Tablo 7'deki analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları mesleki branş değişkenine göre, 1. alt faktör için ($p=.176>.05$), 2. alt faktör için ($p=.477>.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.442>.05$) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her üç faktörde de mesleki branş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Elde edilerek ulaşılan eta kare değerinin 1. alt faktör için .003, 2. alt faktör için .000 ve 3. alt faktör için .001 olduğu dikkate alınır, öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin tutumunda mesleki branş değişkeni bağlamında anlamlı farklılık olmadığı ve küçük bir etki büyüklüğünün olduğu ifade edilebilir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları

Öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutum ölçeğinden mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı farklılığının olup olmadığını belirleyebilmek için bilgisayar destekli istatistik programında tek faktörlü gruplar arası ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 8. Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Faktörlü Gruplar Arası ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2
Faktör-1	Gruplar arası	2,106	5	.421	1,209	.303	.012
	Gruplar içi	180,780	519	.348			
	Toplam	182,887	524				
Faktör-2	Gruplar arası	3,157	5	.631	1,616	.154	.015
	Gruplar içi	202,768	519	.391			
	Toplam	205,925	524				
Faktör-3	Gruplar arası	3,236	5	.647	1,708	.131	.016
	Gruplar içi	196,619	519	.379			
	Toplam	199,855	524				

Tablo 8'deki analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları mesleki kıdem değişkenine göre; 1. alt faktör için ($p=.303>.05$), 2. alt faktör için ($p=.154>.05$), 3. alt faktör için ($p=.131>.05$), olduğundan dolayı her üç faktör için de anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .012, 2. alt faktör için .015, 3. alt faktör için .016 olduğu dikkate alınır; öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının mesleki kıdem değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılığı olmadığı ve çok küçük bir etki büyüklüğü olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Okul Türü Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını mezun olunan okul türü değişkenine göre belirlemek için bilgisayar destekli istatistik programında bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır.

Tablo 9. Okul Türü Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

	Okul Türü	N	\bar{x}	S	SD	T	P	η^2
Faktör-1	Eğitim Fakültesi Lisans	376	4,0622	.03182	.61705	-1,056	.292	.002
	Diğer Lisans	149	4,1182	.04247	.51838			
Faktör-2	Eğitim Fakültesi Lisans	376	3,6995	.03316	.64308	-.172	.864	.000
	Diğer Lisans	149	3,7095	.04801	.58606			
Faktör-3	Eğitim Fakültesi Lisans	376	4,2759	.03316	.64297	-1,533	.126	.004
	Diğer Lisans	149	4,3612	.04469	.54555			

Tablo 9'daki analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumları mezun olunan okul türü değişkeni açısından, 1. alt faktör için ($p=.292>.05$), 2. alt faktör için ($p=.864>.05$) ve 3. alt faktör için ($p=.126>.05$) olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her üç faktörde de mezun olunan okul türü değişkeni açısından anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Elde edilen eta kare değerinin 1. alt faktör için .002, 2. alt faktör için .000 ve 3. alt faktör için .004 olduğu dikkate alınır, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumunda mezun olunan okul türü değişkeni bağlamında anlamlı bir farklılık olmadığı ve küçük bir etki büyüklüğünün olduğu ifade edilebilir.

Öğretmen Görüşme Formunda Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde elde edilen nitel bulgulara ve bu bulgulara dayalı yapılan yorumlara yer verilmiştir. Öğretmenler ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen veriler 6 soru için 6 başlık altında incelenmiştir. Bu veriler N-VIVO 12 programı kullanılarak çözümlenmiştir. Veriler programa yüklendikten sonra sorulara verilen cevaplara göre kodlamalar oluşturulmuştur. Elde edilen kodlamalar frekansları ile tablo şeklinde sunulmuştur. Kodlamalarda “K1-...-K15” arası sınıf öğretmenlerini, “K16-...-K30 arası branş öğretmenlerini tanımlamaktadır.

Değer Denince Akla Gelen Çağrışımara İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değer denilince aklınıza ne geliyor?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 10. Değer Denilince Akla Gelen Çağrışımara İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değer Çağrışımları	Sosyal, Bilimsel ve Ekonomik Düzey	13
	Kültür (Yaşanmışlık-Birikim)	9
	İnanç	7
	Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)	6
	Ahlaki İlke	5
	Davranış Tarzı	5
	Soyut Ölçü	3
	Sevgi, Saygı, Adalet vb. öğeler	3
	Nitelik	1

Tablo 10’a göre öğretmenlere yöneltilen “Değer denilince aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Değer Çağrışımları” temasına ait 9 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “Sosyal, Bilimsel ve Ekonomik Düzey”, “Kültür (Yaşanmışlık-Birikim)”, “İnanç”, “Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)”, “Ahlaki İlke”, “Davranış Tarzı”, “Soyut Ölçü”, “Sevgi, Saygı, Adalet vb. öğeler” ve “Nitelik” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “Sosyal, Bilimsel ve Ekonomik Düzey” kodunda 13 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K5: “Bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi öğeler, sosyal, bilimsel ve ekonomik düzeyde toplumu geliştiren olgulardır.”

K7: “Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel, bilimsel ve ekonomik alanlardaki maddi ve manevi öğelerin tümüdür.”

“Kültür (Yaşanmışlık-Birikim)” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: “Her toplumun kendine ait kültürü vardır. O kültürü oluşturan parçaların hepsi o toplumun değeridir.”

“İnanç” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: “İnanç ve kültürümüzün parçası olan davranışlar ile olumlu ve olumsuz düşünceler aklıma geliyor.”

“Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)” kodunda 6 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K15: “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan, toplumsal hayatı düzenleyen kurallardır.”

“Ahlaki İlke” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: “Toplumun ahlaki ilkelerine uygun öğelerdir. İnsanların davranışlarına yansıyan ahlaki kavramlardır.”

“Davranış Tarzı” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K13: “Kendi kültürümüzü, inancımızı öğrenip, yaşayıp davranış biçimimize yansıtmaktır.”

“Soyut Ölçü” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K16: “Topluma milli kimlik kazandıran soyut ölçü ve insan yararına olan kabul görmüş ilkelere değer diyebilmek gerekir.”

“Sevgi, Saygı, Adalet vb. öğeler” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K3: “Toplumsal sorumluluk, adalet, dayanışma, sevgi, saygı gibi kavramlar akla gelir.”

“Nitelik” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K8: “Bir milletin sahip olduğu sosyal, kültürel vb. öğeler akla ilk gelenlerdir. Aynı zamanda bir varlığın ya da nesnenin taşıdığı önemi belirleyen niteliktir.”

Katılımcıların değer denilince akla gelen çağrışımlara yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok toplumun sosyal, bilimsel ve ekonomik düzeyi ile toplumun kültürü yani yaşanmışlığı, birikimi dikkat çekmektedir. Bunun yanında inanç, toplumsal kural, ahlaki ilke, davranış tarzı, soyut ölçü, nitelik, sevgi, saygı, adalet vb. öğelerin akla gelen unsurlar olduğu ifade edilmiştir.

Sorunların Çözümünde Değerler Eğitiminin Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Günlük yaşamda karşılaşılan sorunların değerler eğitimi ile çözümlenebileceğini düşünüyor musunuz? Neden?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 11. Sorunların Çözümünde Değerler Eğitiminin Etkisine İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değerler Eğitiminin Etkisi	Davranış Tarzı	6
	İçselleştirme	5
	Önemsemek	4
	Ahlaki İlke	4
	Temel-Yapı Taşı	4
	Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)	3
	Yaşanmışlık-Birikim	2
	Sevgi, Saygı, Yardımseverlik vb. öğeler	2
	Kolay ve Kalıcı Oluş	1
	Hoşgörü-Empati	1
	Rol Model	1
	Aile	1

Tablo 11’e göre öğretmenlere yöneltilen “Günlük yaşamda karşılaşılan sorunların değerler eğitimi ile çözümlenebileceğini düşünüyor musunuz? Neden?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Değerler Eğitiminin Etkisi” temasına ait 12 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “Davranış Tarzı”, “İçselleştirme”, “Önemsemek”, “Ahlaki İlke”, “Temel-Yapı Taşı”, “Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)”, “Yaşanmışlık-Birikim”, “Sevgi,

Saygı, Yardımseverlik vb. öğeler”, “Kolay ve Kalıcı Oluş”, “Hoşgörü-Empati”, “Rol Model” ve “Aile” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “Davranış Tarzı” kodunda 6 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: “Birçoğunun çözülebileceğini düşünüyorum. Çünkü değerler eğitimi ile olumlu düşünceler ve inançlar davranışa yansır. Davranış olarak kazanılmış hal ve hareketler de sorunların çözümünde etkilidir.”

“İçselleştirme” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: “Elbette düşünüyorum. Birçoğu çözümlür. Nasıl çözümlür; değerlerimizi içselleştirebilmişsek çözümlür. Çünkü her şeyin temelinde ahlaki değerler vardır.”

“Önemsemek” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K21: “Evet düşünüyorum. Değerlerimizi kaybetmemiz ve yaşatmamamız sonucunda toplumda birçok manevi sıkıntı doğmuştur. Değerlerimize önem verilmesi ile birçok sorunun çözülebileceğini düşünüyorum.”

“Ahlaki İlke” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: “Evet çünkü değerler toplumu ayakta tutan ahlaki ilkelerdir.”

“Temel-Yapı Taşı” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: “Değerler eğitiminin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü değerlerle yoğrulmuş bir toplumun temeli sağlamdır.”

“Toplumsal Kural (Ortak Anlayış)” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K2: “Değerler, insanların olumsuz davranışlarını ortadan kaldıran toplumsal kurallar olduğu için çözümlenebileceği kanaatindeyim.”

“Yaşanmışlık-Birikim” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K9: “Evet çözüleceğini düşünüyorum. Çünkü değerler toplumun geçmişten gelen birikimleridir.”

“Sevgi, Saygı, Yardımseverlik vb. öğeler” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K16: “Tabi ki çözülebilir. Her çatışmanın, sorunun temelinde hep anlayış, saygı, sevgi gibi değerlerin eksikliği bulunmaktadır.”

“Kolay ve Kalıcı Oluş” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K3: “Evet düşünüyorum. Aynı zamanda değerler eğitimi ile kavramların kazanılmasının daha kolay ve kalıcı olacağı inancındayım.”

“Hoşgörü-Empati” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K19: “Büyük oranda çözüleceğine inanıyorum. Çünkü değerlerini bilen empati yapar, ılımlı yaklaşır, hoşgörülü olur bu da çoğunlukla sorunları çözmeye yardımcı olur.”

“Rol Model” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K20: “Değerler eğitiminin etkili bir şekilde öğretilmesiyle faydalı olacağını düşünüyorum. Ayrıca rol model olmakla da çözüm gerçekleştirilebilir.”

“Aile” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K28: “Evet günlük yaşamda karşılaşılan sorunlar değerler eğitimi ile çözülebilir. Fakat bu eğitim en temelden başlanarak verilmelidir. Öncelikle aileler ve toplumun diğer kesimleri bu eğitime dahil edilmelidir. Okullar ile sınırlı kalmamalıdır.”

Katılımcıların sorunların çözümünde değerler eğitiminin etkisine yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin değerleri davranışlarına yansıtma, değerleri benimseyip içselleştirebilme, gerçekten değerleri önemseme konularına dikkat çekmişlerdir. Bunun yanında değerler; toplumun ahlaki ilkeleri, yapı taşları, toplumsal kuralları, birikim ve yaşanmışlıkları olduğu için değerlerin sorunların çözümünde etkili olduğu görüşünde bulunmuşlardır. Aynı zamanda değerlerin aktarımında kalıcılığa vurguda bulunularak hoşgörü ve empati sahibi olmanın, değerleri aktaracak kişinin o değerleri öncelikle kendisinde barındırması yani rol model olması ve ailenin de bu işin içinde bulunularak bütünlük sağlanması konularına vurgu yapmışlardır.

Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değerlerin eğitim programındaki yoğunluğunu yeterli buluyor musunuz? Neden?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 12. Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğu	Önemsemek	9
	Davranışlara Uyarlamak	7
	Etkinlik	7
	İçerik	6
	Teori-Uygulama	5
	Öğretim	4
	Ders	4

Tablo 12’ye göre öğretmenlere yöneltilen “Değerlerin eğitim programındaki yoğunluğunu yeterli buluyor musunuz? Neden?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Değerlerin Eğitim Programındaki Yoğunluğu” temasına ait 7 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “Önemsemek”, “Davranışlara Uyarlamak”, “Etkinlik”, “İçerik”, “Teori-Uygulama”, “Öğretim” ve “Ders” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “Önemsemek” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K9: “Yeterli görmüyorum. Değerler eğitimi programları daha çok önemsenmelidir.”

“Davranışlara Uyarlamak” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K5: “Kısmen. Yoğunluktan ziyade değerlerimizi yaşayabilmenin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Teori değil, uygulama olmalı. Davranışlara yansıtılabilmesi gerekir.”

“Etkinlik” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K3: “Yeterli olduğu düşüncesinde değilim. Olumsuz davranışların mümkün olduğunca azalması için etkinlik sayıları arttırılmalıdır.”

“İçerik” kodunda 6 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: “Türkçe ve Hayat Bilgisi derslerinde metin içlerinde daha fazla yer verilebilir.”

“Teori-Uygulama” kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K2: “Hayır, sadece teoride yani yazılı kağıt üzerinde yapıldığını uygulama da ise zaman azlığından dolayı yapılamadığını düşünüyorum.”

“Öğretim” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: “Değerler eğitimi programda olmasına rağmen etkinlikleri yeterli değil. Öğretime daha çok önem veriliyor.”

“Ders” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K8: “Hayır. Değerler eğitimi programda ara bir disiplin olarak değil ayrı bir ders olarak yer almalı. Öğretmen kılavuz kitabının da olması verimi artıracaktır.”

Katılımcıların değerlerin eğitim programındaki yoğunluğuna yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin değerleri daha çok önemsememiz gerektiğini ve bol bol etkinlik yaparak değerleri daha iyi kavrayıp yaşamımıza aktarmamız yani davranışlarımızla bunu göstermemiz gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte öğretime önem verildiğini belirtip değerler eğitimine de önem verilmesi gerekliliğini ifade ederek derslerde değerler eğitiminin içeriğinin artırılması ve sadece teori ile sınırlı kalmayıp bol bol uygulama yapılmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Buna dayanarak değerler eğitimi için başlı başına bir ders ayrılması gerekmekte olduğunu ifade etmişlerdir.

Değerler Eğitiminde Etkinlik Yapmanın Önemine İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 13. Değerler Eğitiminde Etkinlik Yapmanın Önemine İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Değerler Eğitiminde Etkinliklerin Önemi	İçselleştirip Hayata Uyarlama	16
	Farkındalık-İlgi	9
	Kalıcılık	7
	Bütünlük	3
	Rol Model	2
	Plan	2
	Görsellik	1
	Somutlaştırma	1
	Verim	1
	Öğrenci Seviyesine Uygunluk	1

Tablo 13’e göre öğretmenlere yöneltilen “Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Değerler Eğitiminde Etkinliklerin Önemi” temasına ait 10 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “İçselleştirip Hayata Uyarlama”, “Farkındalık-İlgi”, “Kalıcılık”, “Bütünlük”, “Rol Model”, “Plan”, “Görsellik”, “Somutlaştırma”, “Verim” ve “Öğrenci Seviyesine Uygunluk” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “İçselleştirip Hayata Uyarlama” kodunda 16 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: *“Oldukça önemli çünkü değerleri benimseyip içselleştirmemize yardımcı olacaktır.”*

“Farkındalık-İlgi” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: *“Öğrencilerde farkındalık oluşturacağını düşünüyorum. Bu yüzden etkinliklerin büyük bir öneme sahip olduğunu düşünüyorum.”*

“Kalıcılık” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K3: *“Çocukların etkinliklerle daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiğini düşünüyorum. Etkinlikler sayesinde değerlerin, çocukların hayatında daha iyi yer edineceğini düşünüyorum.”*

“Bütünlük” kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K27: *“Etkinlik yapmak önemlidir. Ancak önemli olan verilen değeri öğrenciye benimsetmek, öğrencinin yaşantısında yer etmesini sağlamaktır. Bunun için yapılacak çalışmaların bütünlük içinde olması gerekmektedir.”*

“Rol Model” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K2: *“Etkinlik yapıldıkça öğrenci, öğretmenin neye, nasıl daha çok değer verdiğini görüp, onu örnek alabilir.”*

“Plan” kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K18: *“Etkinlikler programın içine daha sistemli ve planlı bir şekilde girerse o zaman önemli ve yararlı olur.”*

“Somutlaştırma” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K5: *“Çocuklara davranış kazandırmada etkinlik yapmanın önemi büyüktür. İnanç ve kültürümüzü etkinlikler yaparak çocuklara somutlaştırabiliriz. Somutlaşan bilgiler daha hızlı davranış haline dönüşür.”*

“Verim” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K1: *“Etkinlik yapmak çok önemlidir. Etkinlik sayısı arttıkça değerler eğitiminden verim de artacaktır. Ne kadar çok etkinlik, uygulama olursa o kadar kalıcı öğrenme olacaktır.”*

“Öğrenci Seviyesine Uygunluk” kodunda yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifade şu şekildedir:

K4: *“Değerlerin öğrenilmesi için yaşanılması gerekir. O yüzden öğrenci seviyesine uygun etkinlikler yapılmalıdır.”*

Katılımcıların değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemine yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin değerleri içselleştirip hayata uyarlama konusunda fayda sağladığından dolayı etkinliklerin önemine değinmişlerdir. Aynı zamanda etkinliklerin, farkındalık oluşturduğunu, değerlerin kişilerdeki kalıcılığını arttırdığını ve değerleri aktaracak kişilerin rol model olması yani o değerleri kendisinde barındırarak etkinlikleri yapmasının daha etkili olacağını ifade etmişlerdir. Bunun yanında değerlerin eğitiminde, bütünlük içerisinde, planlı ve öğrenci seviyesine uygun bir şekilde somutlaştırılarak aktarılmasının verimi arttıracığından dolayı etkinliklerin önemine vurgu yapmışlardır.

Değerler Eğitiminde Gelişim Göstermek İçin Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Değerler eğitimi ile ilgili kendinizi geliştirmek için ne gibi faaliyetler yaparsınız?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 14. Değerler Eğitimde Gelişim Göstermek İçin Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Gelişim İçin Yapılan Faaliyetler	Kitap	22
	Film-Tiyatro	9
	Araştırma	9
	Alanında Uzman Kişiler	5
	Kurs-Seminer	3
	İnsan İlişkileri	3
	Gezi Gözlem	2
	Arkadaş Edinme	2

Tablo 14'e göre öğretmenlere yöneltilen "Değerler eğitimi ile ilgili kendinizi geliştirmek için ne gibi faaliyetler yaparsınız?" sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta "Gelişim İçin Yapılan Faaliyetler" temasına ait 8 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; "Kitap", "Film-Tiyatro", "Araştırma", "Alanında Uzman Kişiler", "Kurs-Seminer", "İnsan İlişkileri", "Gezi Gözlem" ve "Arkadaş Edinme" kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan "Kitap" kodunda 22 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K12: "Araştırmalar yaparım. Değerler eğitimi ile ilgili farklı tiyatro etkinliklerine yer veririm. Kitap okurum."

"Film-Tiyatro" kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K2: "Kitap okurum, bu konuda yapılmış filmleri izlerim."

"Araştırma" kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K5: "Konu ile ilgili kitaplar okur araştırmalar yaparım. Farklı kültür ve inançlara sahip insanlarla karşılaştığımda değerleri ile ilgili sohbetler ediyorum."

"Alanında Uzman Kişiler" kodunda 5 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K4: "Kitap okurum. Değerler eğitimi alanında uzman kişileri takip ederim."

"Kurs-Seminer" kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K1: "Konu ile ilgili kitaplardan bilgi ediniyorum. Fırsat buldukça kurslara ve etkinliklere katılıyorum."

"İnsan İlişkileri" kodunda 3 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: "İnsan ilişkilerine önem veririm, kitap okurum."

"Gezi Gözlem" kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K15: "Farklı kültürleri görmek için daha fazla geziyorum. Değerler eğitimi konusundaki sinema, tiyatro vb. faaliyetlerle kendimi geliştirmeye çalışırım."

"Arkadaş Edinme" kodunda 2 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin ifadeler şu şekildedir:

K3: "Dürüst, saygılı vb. arkadaşlar seçmeye gayret ediyorum."

Katılımcıların değerler eğitiminde kendilerini geliştirmek için yaptıkları faaliyetlere yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok bireylerin alanla ilgili kitapları okudukları, filmler izleyip tiyatro gibi aktivitelere katıldıkları ve araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların, alanında uzman kişileri takip ettikleri, kurslara ve seminerlere katıldıkları, bu konuda ilişkileri iyi olan insanlarla diyalog kurdukları, daha farklı kültürler tanımak için

gezip gözlemler yaptıkları ve değerleri iyi yaşayan insanları kendilerine arkadaş seçmek için uğraştıkları görülmektedir.

Değerlerin Bulunulan Çevreye Göre Farklılık Göstermesine İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere “Sizce değerler yaşanan çevreye göre farklılık gösterir mi? Neden?” sorusu soruldu. Öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilerek aşağıdaki tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 15. Değerlerin Yaşanılan Çevreye Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Tema	Kavramsal Kodlar	Frekans
Yaşanılan Çevreye Göre Değerler	Yaşanmışlık-Birikim	19
	Toplumsal Yapı	9
	Evrensellik	7
	Yüklenen Anlam-Öncelikler	7
	İnanç	4

Tablo 15'e göre öğretmenlere yöneltilen “Sizce değerler yaşanan çevreye göre farklılık gösterir mi? Neden?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiş ve sonuçta “Yaşanılan Çevreye Göre Değerler” temasına ait 5 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar; “Yaşanmışlık-Birikim”, “Toplumsal Yapı”, “Evrensellik”, “Yüklenen Anlam-Öncelikler” ve “İnanç” kavramları altında oluşturulmuştur.

Bu kodlar içerisinde en çok atıf alan “Yaşanmışlık-Birikim” kodunda 19 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K1: “Her toplumun kültürü, değerlerin oluşumunda etkilidir. Kültürler farklı olduğundan dolayı değerler de yaşanan çevreye göre farklılık gösterir.”

“Toplumsal Yapı” kodunda 9 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K6: “Evet, değerler yaşanan bölgeye göre farklılık gösterir. Her bölgenin toplumsal yapısı yani sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyi farklıdır.”

“Evrensellik” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K19: “Evrensel bir takım değerler olmakla birlikte; toplumların inançlarına, kültürlerine, tarihlerine, gelenek-göreneklerine, yaşadıkları çevresel koşullara bağlı olarak farklılık arz eden değerler de vardır. Bununda pek tabii olduğu söylenebilir.”

“Yüklenen Anlam-Öncelikler” kodunda 7 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K3: “Evet farklılık gösterir. Her toplumun yaşanmışlıklarına göre önem verip öncelikli kıldığı değerler de farklılıklar gösterebilir.”

“İnanç” kodunda 4 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu koda ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

K7: “Bence farklılık gösterir. Çünkü değerler toplumun inanç ve kültürüyle beslenir ve şekillenir.”

Katılımcıların değerlerin yaşanılan çevreye göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik ifadeleri incelendiğinde en çok değerlerin, toplumların yaşanmışlıklarının ve birikimlerinin farklı olması sebebiyle farklılık gösterebileceği

ve toplumsal yapının; sosyal, bilimsel, ekonomik düzey yönünden farklı olmasından dolayı değişiklik gösterebileceği vurgusu yapılmıştır. Bunun yanında değerlerin yaşanan çevreye göre değişiklik göstermesinde inanç faktörünün de etkili olduğu söylenmiş hatta bazı değerlere farklı toplumlarda yüklenen anlamların öneminden kaynaklanan öncelikler olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bazı değerlerin evrenselliğine değinilerek değişmez olduğu da belirtilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının analizi sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlara yer verilerek daha önceki araştırmaların, konuyla ilgili sonuçlarıyla tartışılmış ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırma verilerine göre öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutum puanlarına ait ortalama (\bar{x})=4,07 olarak bulunmuştur. Ortalamaya ait bu bulgu, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının “Büyük Ölçüde Katılıyorum” düzeyinde yer aldığını göstermiştir. Dolayısıyla yapılan bu araştırma ile öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazıcı (2013) tarafından yapılan çalışmada, değerler eğitimi ile ilgili araştırmalara olumlu yönde bakan öğretmenlerin oranı %73, olumsuz yönde bakan öğretmenlerin oranı %10 ve nötr düşünen öğretmenlerin oranına %17 olarak ulaşılmıştır. Yaşaroğlu (2014) tarafından yapılan çalışmada, sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik tutumlarına ait ortalaması (\bar{x})=4,14 olarak “Katılıyorum” düzeyinde bulunmuştur. Değerler eğitimi konusundaki çalışmalarda öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının büyük ölçüde birbirine eşdeğer ortalamalar gösterdikleri söylenebilir. Araştırmamızın sonuçları da bu araştırmaların verileri ile benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarında yaş değişkeni açısından anlamlı farklılık görülmemiştir. Bu durum yaş değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu göstermektedir. Yaş değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür. Özbek (2015) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri” adlı araştırmasında, demokratik tutumun yaş değişkeni açısından farklılık göstermediği sonucu, araştırmamızda elde edilerek varılan sonucu desteklemektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür. Bu durum cinsiyet değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olmadığını göstermektedir. Cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilediği görülmüştür. Yaşaroğlu (2014) tarafından yapılan araştırmada değerler eğitimine yönelik öğretmenlerin tutumlarında cinsiyet açısından farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Araştırmamızdan elde edilen; kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre değerler eğitimine ilişkin tutumlarında daha duyarlı olduğu sonucu, bu araştırmanın sonucuyla benzerlik göstermemektedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarında mesleki branş değişkeni açısından anlamlı farklılık görülmemiştir. Bu durum mesleki branş değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu

göstermektedir. Mesleki branş değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür.

Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum mesleki kıdem değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu göstermektedir. Mesleki kıdem değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür. Karadağ, Baloğlu ve Yalçınkayalar (2006) tarafından yapılan “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma” adlı çalışmadan elde edilen verilere göre ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin sahip oldukları demokratik tutumların ve benimsedikleri demokratik değerlerin, meslekte sahip oldukları kıdeme göre herhangi bir değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç araştırmamızdan elde edilen sonucu desteklemektedir. Bundan farklı olarak; Özbek (2015) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada, demokratik tutumların meslekteki kıdeme göre farklılık gösterdiği, 21 yıl ve üzeri kıdem grubundaki öğretmenlerin 11-20 yıl arasındaki kıdeme sahip öğretmenlere göre pozitif görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin tutumlarında, okul türü değişkeni açısından anlamlı farklılık görülmemiştir. Bu da okul türü değişkeni açısından öğretmenlerin birbirine denk olduğunu göstermektedir. Okul türü değişkeninin öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür. Yaşaroğlu (2014) yaptığı araştırmasında sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik tutumlarının, mezun olunan okul türüne açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığını görmüştür. Eğitim Fakültelerinden mezun olunan öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik tutumlarının daha da olumlu olduğu sonucuna varmıştır. Araştırmamızdan elde edilen veriler bu yönüyle, bu çalışmayla benzerlik göstermemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Değer denilince aklınıza ne geliyor?” sorusuna karşılık olarak en çok toplumun sosyal, bilimsel ve ekonomik düzeyi ile toplumun kültürü yani yaşanmışlığı, birikimi dediği dikkat çekmektedir. Bunun yanında inanç, toplumsal kural, ahlaki ilke, davranış tarzı, soyut ölçü, nitelik, sevgi, saygı, adalet vb. öğelerin akla gelen unsurlar olduğu ifade edilmiştir. Balcı ve Yanpar Yelken (2010) araştırmalarında; ilköğretim öğretmenlerince “değer”e yüklenen anlamları incelemişlerdir. Çalışmanın neticesinde; öğretmenlerin bu kavrama yönelik açıklamalarının çoğunun değer toplum yaşamındaki yerinin ve değer bireylerin toplumsallaşması ve aynı zamanda kişilik gelişimine de önemli derecede katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenler; birey ile toplum arasında var olan değerlerin ilişkileri düzenleyici rolüne dayanarak değer ile davranış ilişkilerinin, değer ile toplumsal kural ve normlar arasındaki ilişkilerin de önemsenmesi gerektiği vurgusunu yapmışlardır. Öğretmenlerin “değer” kavramına yönelik önem, yarar, kıymet, ölçü, ölçüt, karşılık, paha, eder ve benzeri ifadeleri günlük konuşmada ki sözcüğün karşılığı ile de kullandıkları sonucuna varılmıştır. Bu açıdan bu sonuç araştırma sonucunu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Günlük yaşamda karşılaşılan sorunların değerler eğitimi ile çözümlenebileceğini düşünüyor musunuz?” sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin değerleri davranışlarına

yansıtma, değerleri benimseyip içselleştirebilme, gerçekten değerleri önemseme konularına dikkat edilirse sorunların çözümlenebileceğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında değerler; toplumun ahlaki ilkeleri, yapı taşları, toplumsal kuralları, birikim ve yaşanmışlıkları olduğu için değerlerin sorunların çözümünde etkili olduğu görüşünde bulunmuşlardır. Aynı zamanda değerlerin aktarımında kalıcılığa vurguda bulunularak hoşgörü ve empati sahibi olmanın, değerleri aktaracak kişinin o değerleri öncelikle kendisinde barındırması yani rol model olması ve ailenin de bu işin içinde bulunularak bütünlük sağlanması konularına vurgu yapmışlardır. Bu konuların önemsenmesiyle günlük sorunların çözümlenebileceği vurgusunu yapmışlardır. Ergün (2013) tarafından yapılan değer ve öz düzenleme ilişkisine yönelik araştırmada değerler eğitiminin ergenlik döneminde ki bireylerin öz düzenleme stratejileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Deneysel olarak gerçekleştirilen araştırmada, ergenlere verilen değerler eğitiminin öğrencilerin öz düzenleme becerilerini, bilişsel stratejilerini ve içsel değerini arttırdığı, sınav kaygısını ise azalttığı sonucuna varılmıştır. İzgar'ın (2013) çalışmasında ise ilköğretim 8. sınıf düzeyinde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisi araştırılmıştır. Uygulanan bu program ile öğrencilerin tutum ve davranışlarının değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışma ile uygulanan programın öğrencilerin bağımsızlık, arkadaşlık, insan onuruna saygı, gizlilik, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, adalet, çevreye ve çeşitliliğe saygı alt basamaklarındaki demokratik tutum ve davranışlarında pozitif anlamda değişiklik olduğu sonucuna varılmıştır. Bu açıdan bu sonuçlar araştırma sonucumuzu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Değerlerin eğitim programındaki yoğunluğunu yeterli buluyor musunuz?” sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin değerleri daha çok önemsemesi gerektiğini ve bol bol etkinlik yaparak değerleri daha iyi kavrayıp yaşamımıza aktarmamız yani davranışlarımızla bunu göstermemiz gerektiğine vurgu yaparak değerlerin eğitim programımızdaki yeterli olmayışını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte öğretime önem verildiğini belirtip değerler eğitimine de önem verilmesi gerekliliğini ifade ederek derslerde değerler eğitiminin içeriğinin artırılması ve sadece teori ile sınırlı kalmayıp bol bol uygulama yapılmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Buna dayanarak değerler eğitimi için başlı başına bir ders ayrılması gerekmekte olduğunu ifade etmişlerdir. Uçar (2009), “Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında ilköğretim sosyal bilgiler dersi programında bulunan değerlere ait kazanımlara yönelik olarak öğretmen görüşlerini incelemiştir. Var olan programdaki değerlerle ilgili olan kazanımların yeterliliği konusunda öğretmenlerin kazanımları yetersiz gördüğü fikri ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bu sonuç araştırma sonucunu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen “Değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin değerleri içselleştirip hayata uyarlama konusunda fayda sağladığından dolayı etkinliklerin önemine değinmişlerdir. Aynı zamanda etkinliklerin, farkındalık oluşturduğunu, değerlerin kişilerdeki kalıcılığını arttırdığını ve değerleri aktaracak kişilerin rol model olması yani o değerleri kendisinde barındırarak etkinlikleri yapmasının daha etkili olacağını ifade etmişlerdir. Bunun yanında değerlerin eğitiminde, bütünlük içerisinde, planlı ve öğrenci seviyesine uygun bir şekilde somutlaştırılarak aktarılmasının verimi arttıracığından dolayı etkinliklerin önemine vurgu yapmışlardır. Ateş (2013) tarafından

yapılan, değişen toplum yapısı ile beraber yardımseverlik, saygı, sevgi, cömertlik gibi çok sayıda değerler oldukça pasif kaldığı belirtilen bir çalışmada okullara oldukça önemli görevlerin düştüğü söylenmekte, konuyla ilgili öğretmen görüşlerine yer verilmektedir. Öğretmenler okullarda değerler eğitimi daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtirlerken; bu eğitimin kâğıt üzerinde kalmaması gerektiğini ve değerler eğitiminin okullarda etkinlikler ya da sosyal faaliyetler olarak planlanmasının gerekliliğini ifade etmektedirler. Selçuk (2016), "Okullarda Değerler Eğitimi Uygulamalarının Verimliliği" adlı araştırması neticesinde varılan, Türkiye'de okulların değerler eğitimiyle ilgili her türlü çalışmayı desteklemesi, materyal ve etkinliklerin paylaşılması ve paylaşılan bu etkinliklerin pozitif olduğu sonucu da araştırmamızdaki sonucu desteklemektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen "Değerler eğitimi ile ilgili kendinizi geliştirmek için ne gibi faaliyetler yaparsınız?" sorusuna karşılık olarak en çok bireylerin alanla ilgili kitapları okudukları, filmler izleyip tiyatro gibi aktivitelere katıldıkları ve araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların, alanında uzman kişileri takip ettikleri, kurslara ve seminerlere katıldıkları, bu konuda ilişkileri iyi olan insanlarla diyalog kurdukları, daha farklı kültürler tanımak için gezip gözlemler yaptıkları ve değerleri iyi yaşayan insanları kendilerine arkadaş seçmek için uğraştıkları görülmektedir.

Öğretmenler kendilerine yöneltilen "Sizce değerler yaşanan çevreye göre farklılık gösterir mi? Neden?" sorusuna karşılık olarak en çok değerlerin, toplumların yaşamışlıklarının ve birikimlerinin farklı olması sebebiyle farklılık gösterebileceği ve toplumsal yapının; sosyal, bilimsel, ekonomik düzey yönünden farklı olmasından dolayı değişiklik gösterebileceği vurgusu yapılmıştır. Bunun yanında değerlerin yaşanan çevreye göre değişiklik göstermesinde inanç faktörünün de etkili olduğu söylenmiş hatta bazı değerlere farklı toplumlarda yüklenen anlamların öneminden kaynaklanan öncelikler olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bazı değerlerin evrenselliğine değinilerek değişmez olduğu da belirtilmiştir.

ÖNERİLER

- Bu araştırma ile öğretmenlerin değerler eğitimiye yönelik tutumları karma yöntemle araştırılmıştır. Bu şekilde öğretmen adaylarına, okul idarecilerine, ailelere ve öğrencilere yönelik farklı nitel ve nicel çalışmalar yapılabilir.
- Konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri incelenerek birbirleriyle karşılaştırmalar yapılabilir.
- Öğrenciler değerler eğitiminde verilen değerleri içselleştirdiklerinde ve hayatın içinde birebir yaşadıklarında öğrencilerin olumsuz davranışlarında kendiliğinden azalma meydana gelip gelmediğini gözlemlemek mümkün olabilir.
- Okullarda değerler eğitimiyle ilgili etkinliklere çok daha fazla yer verilebilir.
- Değerlerle ilgili verilen örnekler çocukların içselleştirebileceği uygulayabileceği örneklerden seçilebilir.
- Değerler ilkökul öğrencilerine soyut geldiği için somutlaştırılarak verilebilir.
- Günlük yaşamdaki sorunların çözümü için öğrencilere zengin öğrenme ortamları sunularak, uygulamalı etkinliklerle değerler davranışa dönüştürülebilir.

- Çocukların bol bol etkinlikler yapılarak değerleri daha kalıcı hale getirmeleri sağlanabilir.
- Öğretmenlere hizmet içi eğitim faaliyetleri kapsamında değerler eğitimi alanında yeterliliklerini geliştirmek adına seminerler düzenlenebilir.
- Ders kitapları yeniden gözden geçirilip değerler eğitimine yönelik içerikler arttırılabilir.

ETİK METNİ

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Makalenin etik kurul izni Fırat Üniversitesi/Yayın Etiği Kurulu tarafınca 12.02.2020 tarih 2 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya %50 ve %50 olmak üzere eşit oranda katkı sağlamışlardır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgün, Ö. E., Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Demirel, F. ve Karadeniz, Ş. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (20. Baskı). Pegem Akademi.
- Akkiprik, G. B. (2007). *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yedi Tepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Anderson, R. E., Babin, B. J., Black, W. C., Hair, J. F. ve Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River NJ.
- Ateş, F. (2013). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcı, F.A. ve Yanparyelken, T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Baloğlu, N., Karadağ, E. ve Yalçınkayalar, P. (2006). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4, 65-82.
- Creswell J. W. (2017). *Araştırma Deseni. Nitel, Nicel ve Karma yöntem Yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev.). Eğiten Kitap.
- Creswell, J.W. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. (M. Sözbilir, Çev.). Pegem Akademi.
- Creswell, J.W. (2017). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. (H. Özcan, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Çankırılı, A. (2015). *Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi*, 1. Baskı. Zafer Yayınları.
- Çetin, F. (2018). Değer Eğitimine Yönelik Tutum Ölçeği (DETÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 329-331.
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi. *Amaç, İşlev ve İçerik, Değerler Eğitimi Dergisi*, (6), 15.
- Ergün, S. (2013). Ergenlere Verilen Değerler Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejilerini Üzerindeki Etkisinin Sınanması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

- Erkenekli, M. (2013). Toplumsal Kültür Araştırmaları İçin Değer Merkezli Bütünleşik Bir Kültür Modeli Önerisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12(1), 147-172.
- Ersoy, A., Fırat, M. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2014). Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 2(1), 65-86. [Online]: www.enadonline.com, doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.2s3m
- George, D. ve Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step*. A Simple Study Guide an Reference. Allyn and Bacon.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. (3. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar*. Evrim Basım Yayım.
- Karagöz, Y. (2017). Spss ve Amoss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği, Nobel Yayın Evi.
- Köylü, M. (2016). Ailede Değerler Eğitimi. Mustafa Köylü (Ed.), *Teoriden Uygulamaya Değerler Eğitimi*, (s.105-128). Nobel Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2019). elazig.meb.gov.tr/www/yeni-egitim-ogretim-yili-hazirliklarimizi-basin-toplantisi-ile-kamuoyuna-duyurduk/icerik/1589. Erişim:04.09.2019
- Özbek, B. (2015), Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 59-70.
- Pallant, J. (2017). *SPSS Kullanma Kılavuzu SPSS İle Adım Adım Veri Analizi* (S.Balcı ve B.Ahi,Çev.). Anı Yayıncılık.
- Selçuk, E. (2016), *Okullarda Değerler Eğitimi Uygulamalarının Verimliliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shao, A. T. (2002). *Marketing Research An Aid to Decision Making Cincinnati*.
- Şimşek,H. ve Yıldırım, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık
- Tilmann, D. (2014). *8-14 Yaş grubu öğrenciler için yaşayan değerler eğitimi etkinlikleri*. Yrd. Doç. Dr. Vedat Aktepe(Çev. Ed.). Eğitim Yayınevi.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. (İkinci baskı). Akçağ Yayınevi.
- Yaşaroğlu, C. (2014). *Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, *International Journal Of Social Science*, Number:27.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimi'ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19(19), (s: 499-522).
- Yazıcı, M. (2013). *Değerler Eğitimine Gönüllü Katılan Öğretmenlerin Profili ve Görüşleri*, *International Journal of Social Science* Volume 6, Issue 2.
- Yin, R. K. (2017). *Durum Çalışması Araştırması Uygulamaları*. (İ. Günbayı, Çev.). Nobel Yayınları